

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Valsta kyrka ligger i Valsta bostadsområde ca 2 km sydväst om Märsta centrum i Sigtuna kommun. Husen i området är byggda på 1960-, 70- och 80-talen. I anslutning till bostäderna finns service i form av centrum med butiker, skolor, bibliotek o s v. Området är naturnära beläget med omkringliggande skog. Centrumtorget är kringbyggt av envåningsbyggnader som Valsta kyrka med tillhörande församlingsbyggnad, skol- och biblioteksbyggnader samt centrumanläggningen.

Kyrkan och församlingsbyggnaden är byggda i souterräng och tar vara på terrängens förutsättningar där både nedre och övre planet har markkontakt. En trappa mellan församlingsbyggnaden och kyrkan leder från det nedre planet upp mot torget. Kyrkan är fristående men en smal utvändig gång med skärmtak förbinder byggnaden med församlingslokalerna. Till kyrkoanläggningen hör även en fristående kampanil med en tvärställd placering på torget.

Torget är lagt med betongplattor och har en alléplantering. Marken intill anläggningen mot norr och öster är gräsbeväxt, med ett antal höga tallar, fram till en väg.

2.2 Kyrkan

Valsta kyrka är uppförd efter ritningar av Nils Tesch (1907-1975) och invigdes år 1975. Nils Tesch räknas till traditionalisterna bland svenska arkitekter. Hos Tesch förenas återhållsamhet och enkelhet med en stark känsla för tradition i byggandet och en omsorg om funktionen. Hans byggnader knyter an till omgivningen i skala och i placering i terrängen där hus och terräng samverkar. Han bildade skyddade uterum men också fina utblickar. Hans motto var ”stort inuti och litet utanpå”. En av Nils Tesch samarbetspartners var Carl Malmsten, en utpräglad traditionalist, och många av Tesch byggnader är också inredda med Malmstens möbler. Traditionalism och intimism är kännetecknande för Tesch arkitektur vars rika produktion omfattar bl a Solna läroverk, Örebro länsmuseum och Tomaskyrkan i Västerås.

Valstakyrkan har en utformning, plan och inredning lika Tomaskyrkan i Västerås, ritad av Nils Tesch år 1965-70. Samma ritningar med modifikationer har troligen använts till Valsta kyrkobyggnad.

Byggnaderna är, liksom Tomaskyrkan, uppförda med rött, hårdbränt tegel och flacka takfall lagda med plåt. Kyrkans västfasad som vätter mot torget är bred och har en flack gavelform. Huvudentrén är försedd med portar av ek och är centralt placerad i västfasaden. Entrén flankeras av, på vardera sidan, ett smalt fönster försedda med smidesgaller. Över entrén är en blinding i tegelfasaden i form av ett kors.

Huvudentrén leder in till vapenhuset flankerat av sakristia i norr och väntrum i söder. Vapenhuset, sakristia och väntrum är inredda med kalkstensgolv med en tegelfris längst med väggarna. Vapenhusets väggar är bara tegelväggar medan

sakristian och väntrummet s väggar är slammade i vitt. Taken består av svagt laserade brädor.

I sakristian finns ett fast murat vitslammaltare med kalkstensskiva och en piscina inmurad i väggen med tegelomfattning. Rummets ursprungliga inredning med Carl Malmsten möbler har bytts ut mot modern inredning.

Genom vapenhusets småspröjsade ekportar kommer man in i det treskeppiga kyrkorummet. Rummet har kalkstensgolv med tegelfris längs väggarna, vitslammade tegelväggar med tegelbröstning och tak av svagt laserade brädor. Det treskeppiga kyrkorummet indelas av två firsidiga vitslammade tegelpelare. Ljusinsläpp sker genom kvadratiska fönster utan spröjsning med fasade, vitslammade nischer.

Koret i öst är rakavslutat men något smalare och med högre takhöjd än den övriga byggnaden. Ljusinsläpp till koret sker genom ett kvadratisk ospröjsat fönster i sydmuren. Fokus är korets altartavla, en triptyk i olja av konstnären Åke Westin. De tre motiven utgörs av "Jesus som talar till folket vid Gennesarets strand", "Dopet" och "Meditation". Ursprungligen utgjordes altartavlan av en gobeläng tillverkad av Maja Bernmark till kyrkans invigning. Gobelängen kallad "Blommande kors" hänger nu på norra långhusväggen. En dominerande plats tar även det stora kalkstensaltaret. Korskranket utgörs av ett enkelt järnräcke vars överliggare är klätt med skinn och skinnklätt knäfall.

Valstakyrkan planerades från början som en ekumenisk kyrka där även andra kristna samfund skulle kunna fira gudstjänst. Därför är kyrkan byggd med en dopgrav för vuxendop. Den nedsänkta dopgraven i korpodiet är tillverkad av marmor och stängs med luckor täckt av en matta.

Till den ursprungliga fasta inredningen hör bänkkvarteren av ek samt takarmaturen som utgörs avställningar med frostade glas.

En firsidig dopfunt av kalksten med fasade hörn står uppställd i det södra sidoskeppet som används till s k lillkyrka vid mindre samlingar. En ursprunglig predikstol vid kyrkans södra pelare har tagits bort.

Orgeln tillverkades år 1982 av Grönlunds orgelbyggeri och står uppställd vid norra långhusmuren.

Under koret ligger en souterrängvåning inredd för diakoniverksamhet under 1980-talet.

2.3 Församlingshemmet

Församlingslokalerna är byggda i ett sammanhang och i samma material som kyrkan. Mot torget är byggnaden en låg tegelbyggnad med småspröjsade burspråk och fönster med förskjuten tvärpost. I souterräng har byggnaden två våningar med kvadratiska fönster i markplan och rektangulära fönster med förskjuten tvärpost i övre våningen. Alla fönstersnickerier är vita.

Byggnaden är uppförd kring en öppen, gräsbeväxt gård med gång lagd med tegel. En rund damm med två fasta sittbänkar är anlagda på gårdens ena sida.

Den kringbyggda gården omges interiört av en korridor till olika verksamhetslokaler. Korridoren är utformad med bara tegelväggar, kalkstensgolv och tak av laserade brädor. Souterrängvåningen är framförallt inredd med kontorslokaler.

2.4 **Kampanil**

Klockstapeln är en rektangulär byggnad uppförd av rött, hårdbränt tegel lagt i kryssförband. Det nedersta skiftet mot mark är lagt i stående skift. Båda långsidorna är försedda med en sittbänk belagd med kalkstensskivor. I öster har stapeln en slät järndörr. Det flacka sadeltaket är lagt med plåt och försett med ett kors. Kyrkklockorna är synliga genom två gallerförsedda ljudluckor å vardera sidan.

2.5 **Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning**

Valstakyrkan är uppförd år 1975 efter ritningar av arkitekten Nils Tesch. Valstakyrkan blev Tesch sista verk och är en god representant för hans arkitektur.

Kyrkoanläggningen är väl inkomponerad i centrumbebyggelsen, men är samtidigt genom sin mörka tegelarkitektur fristående.

Anläggningen har karaktären av en modern kyrkoanläggning uppförd i tidtypisk tegelarkitektur men med en grundplan och gruppering av byggnaderna kring den öppna gården liknande en medeltida klosteranläggning. Kyrkans kampanil på torget kringbyggt av envåninga byggnader skapar en intim torgkänsla.

Det relativt strama kyrkorummet med koret i fokus i öst har en modern utformning inrett med traditionella material. De äkta materialen som tegel, kalksten och ek visar på en omsorg om materialval, ett drag som präglar Teschs byggnader. Nils Tesch och Carl Malmstens känsla för tradition förenade dem och fler av Tesch byggnader är liksom Valstakyrkan inredda med Malmstens möbler.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- *kyrkan är ritad av den svenske arkitekten Nils Tesch och bär en stark prägel av hans arkitektur både i utformning och materialval.*
- *kyrkan har en för 1960-70-talen tidstypisk tegelarkitektur med omsorg om detaljerna som är känslig för förändringar.*
- *kyrkorummen har bevarat ursprungliga material i golv, väggar och tak som är en del av kyrkorummets karaktär och visar på arkitektens omsorg om materialen*

- *kyrkan bevarar ursprunglig fast inredning som bänkinredning och takarmatur av ek, altare och dopfunt av kalksten och korskrank vilken bidrar starkt till kyrkorummets karaktär*
- *korpodiets ursprungliga dopgrav i marmor visar på kyrkans ursprungliga planering som en samkristen kyrka*
- *församlingslokalernas kringbyggda öppna gård med ursprunglig damm och sittbänkar samt omgivande interiöra korridor med ursprungliga golv, vägg- och takmaterial skapar en intim känsla och bär prägel av Tesch arkitektur*
- *kyrkan bevarar lös inredning av möbelformgivaren Carl Malmsten som har ett värde i sig självt men som också är representativt för Nils Tesch inredningar och visar på Tesch och Malmstens samarbete.*

2.6 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Arkitektur, nr 5-1991

Nya svenska kyrkor, Del I Svealand, Raä 1990:2, Riksantikvarieämbetet, 1990

Riksantikvarieämbetets byggnadsregister, www.raa.se

Ulf Boëthius, Vägvisare till kyrkorna i Stockholms län, Uddevalla, 1980

Länsstyrelsen i Stockholms läns arkiv

Stockholms läns museums arkiv

Kyrkan och församlingsbyggnaden sträcker sig över torgets östra del. Kampanilen har en tvärställd placering på torget.
Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Kyrkans breda västfasad med flack gavelform vätter åt torget.
Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Kyrkans fasad åt norr. Kyrkan är byggd i souterräng med inredda lokaler för diakoniverksamhet i souterrängvåningen. Marken är gräsbeväxt med enstaka höga tallar fram till vägen.

Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Kyrkorummet med koret i öst i fokus. Koret har ett kvadratisk ljusinsläpp i södra muren. Kyrkorummet bevarar förutom ursprungliga golv, vägg- och takmaterial ursprunglig fast bänkinredning, takarmatur, altare, korskrank, dopgrav och dopfunt. Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

En sammanbindande gång med skärmtak leder från kyrkans sidoentré till församlingslokalerna. En trappa leder mellan byggnaderna upp till torget. Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Församlingsbyggnaden åt öst med kyrkan längst i norr. Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Församlingsbyggnaden är uppförd kring en öppen gräsbeväxt gård med en damm och fasta sittbänkar. I församlingsbyggnaden löper en korridor runt gården. Foto: Lisa Sundström, juni 2004.

Korridoren runt gården bevarar ursprungliga material med bara tegelväggar, kalkstensgolv och tak av laserade brädor. Foto: Lisa Sundström, juni 2004.